

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta. Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettua lakia sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Ehdotetuilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston (EU) 2024/1252 puitteiden vahvistamisesta kriittisten raaka-aineiden turvaton ja kestävä tarjonnan varmistamiseksi ja asetusten (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta annettua asetusta (jäljempänä kriittisten raaka-aineiden asetus). Kansallisen keskitetyn asiointipisteen tehtävät määriteltäisiin ehdotetuilla säännöksillä Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle. Lisäksi ehdotettaisiin säädettäväksi tehtävän hoitamiseksi muista tarpeellisista säännöksistä. Esityksessä ehdotettaisiin säädettäväksi myös strategia hankkeita koskevien lupahakemusten etusijasta ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa lupamenettelyissä ja kyseisiä hakemuksia koskevien valitusten kiireellisyydestä muutoksenhakutuomioistuimessa.

Saamelaiskäräjät on erityisen huolissaan siitä, että asetus mahdollistaisi tilanteet, jossa strategia hankkeita koskien ei tarvitsisi järjestää YVA-lain 13 §:ssä edellytettyä viranomaiskuulemistä, mikäli se ei ole mahdollista asetuksen edellyttämässä määräajassa. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan YVA-lain 13 §:n edellyttämä viranomaiskuulemisesta samoin kuin kaikista muista tarpeellisista selvityksistä ja asianosaisten osallistamisesta on huolehdittava myös niin kutsuttujen strategisten hankkeiden osalta. Menettelyä, jossa tarpeellisista selvityksistä luovutaan kiireeseen vedoten, ei voida pitää vihreän siirtymän edistämisenä, vaan pahimmassa tapauksessa sen vastakohtana. Energiakriisin ratkaisemisen tai ilmastomuutoksen hidastamisen toimia ei tule Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tehdä lyhytnäköisesti ja hätiköiden heikentämällä luonnon monimuotoisuutta ja arvokkaita luontoalueita entisestään, vaan tarkasti harkiten, millaisille alueille hankkeita voidaan toteuttaa. Tarkka harkinta edellyttää aina muun muassa viranomaisten ja saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten kuulemistä.

Saamelaiskäräjät huomauttaa, että saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuvasta kriittisten raaka-aineiden hankelupahakemuksesta, oli kyseessä sitten strateginen hanke tai ei, tulee neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti oikea-aikaisesti eli siinä vaiheessa, kun saamelaisilla on vielä mahdollisuus vaikuttaa asiaan. Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaan viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella:

- 1) yhdyskuntasuunnittelua;
- 2) valtionmaan, suojelualueiden ja erämaa-alueiden hoitoa, käyttöä, vuokrausta ja luovutusta;
- 3) kaivosmineraaleja sisältävän esiintymän etsintää ja hyödyntämistä sekä valtion maa- ja vesialueilla tapahtuvaa kullanhuuhdonta; (10.6.2011/626)
- 4) saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvan elinkeinon lainsäädännöllistä tai hallinnollista muutosta;
- 5) saamenkielisen ja saamen kielen kouluopetuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä; taikka
- 6) muuta vastaavaa saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavaa asiaa.

Saamelaisille on Suomen perustuslain 17.3 §:ssä turvattu alkuperäiskansana oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Perustuslain 17.3 § koskee saamelaisten kulttuuria kokonaisuudessaan, sisältäen muun muassa saamelaisten perinteisen kalastuksen myös sen nykyaikaisissa harjoittamismuodoissa. KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan saamelaisilta ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. KP-sopimusta valvovan ihmisoikeuskomitean mukaan toimenpiteet, jotka aiheuttavat huomattavaa haittaa alkuperäiskansojen kulttuurille ja perinteisten elinkeinojen elinvoimaisena säilymiselle, loukkaavat artiklan 27 mukaista kulttuurin suojaa. Saamelaisten perusoikeus ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan pitää sisällään saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon. Se ei tarkoita ainoastaan kieltä pidättäytyä huomattavan haitan tuottamisesta, vaan sekä KP-sopimus että perustuslain 17.3 § edellyttävät viranomaisilta aktiivisia toimia turvata ja edistää saamelaisten perinteisten elinkeinojen ylläpitämistä ja kehittämistä, niin että ne säilyvät elinvoimaisina myös tulevaisuudessa.

Leo Aikio

I varapuheenjohtaja

Sarita Kämäräinen

elinkeino- ja ympäristölakimiessihteeri

Lausunnosta päätti 12.8.2024 I varapuheenjohtaja Leo Aikio kuultuaan puheenjohtaja Pirita Näkkäljärveä.

Dnro: 647/D.a.2/2024

Kämäräinen Sarita
Saamelaiskäräjät